

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในจังหวัดบุรีรัมย์

Guidelines for Extension and Development of Young Smart Farmers in Buriram Province

พัตชา อะตะนิตย์ (Padcha Atanit)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)² นาริรัตน์ สิริสาร (Nareerut Seerasarn)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ 2) ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำผลการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ 3) สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ 4) ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ 5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 242 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์เรียมานะ ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 151 ราย ทำการสุ่มแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และแบบประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งการสัมภาษณ์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ ประเด็นการสนทนากลุ่มทำการคัดเลือกแบบเจาะจง 15 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่อยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งความรู้ได้รับจากสื่อออนไลน์มากกว่าสื่ออื่น 2) ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนา อยู่ในระดับมาก โดยประโยชน์และการนำไปใช้ที่มากกว่าข้ออื่น คือ ด้านกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย 3) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง คือ เกษตรกรมีองค์ความรู้ที่โดดเด่นมีความตั้งใจ มีใจรักในอาชีพ สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน คือ การสร้างเครือข่ายในระดับอำเภออยู่ในระดับน้อย สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส คือ กรมส่งเสริมการเกษตรได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรค คือ ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน 4) ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อยู่ในระดับมาก โดยด้านบุคคลมากที่สุด 5) ปัญหาอยู่ในระดับน้อย ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะที่มากกว่าข้ออื่น คือ ด้านวิทยากร แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่สำคัญคือหลังการอบรมควรติดตามให้กำลังใจ พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษา ให้สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพการเกษตร จนเกิดการความยั่งยืนในอาชีพได้

คำสำคัญ เกษตรกรรุ่นใหม่ แนวทางการส่งเสริม

¹ นักศึกษาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช padcha15@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) agricultural knowledge and knowledge resources of young smart farmers (2) opinions towards the benefits from development process and the adoption of the development process of young smart farmers (3) internal and external environments of young smart farmers (4) impacts towards farmers in young smart farmer development (5) problems, suggestions, and approaches in young smart farmer development. The population of this research were 242 young smart farmers in Buriram province. The sample size was determined using the Taro Yamane formula at an error of 0.05. The sample size of 151 people simple random sampling method and focus group. Data were collected by structure interview. Data were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation and purposive sampling of focus group among 15 by categorizing data and analyzing internal and external environment. The results of the research found out that (1) knowledge and knowledge resources agricultural of young smart farmers was at the moderate level. They received knowledge from online media more than any other types of media. (2) Opinions on benefits from the development process, it was on the high level. The opinion on benefits and towards the development process which was the most beneficial was on network connection process. (3) The internal environment which was the strength was that the farmer had outstanding knowledge determined and fond of their profession. The internal environment weakness was the network formation at the district level was still at the low level. The external environment which considered as opportunity was the fact that. Department of Agriculture Extension emphasized the development of young smart farmers. The external environment which was the key obstacle was that in lacked the integration between agencies. (4) The impacts that occurred with farmers in young smart farmer development they were at a high level. Personal aspect got influenced the most. 5) Problems in the development of young smart farmers were at the low level. The more problematic issue was on the body of knowledge aspect. Suggestion in the development of young smart farmers was on the high level in which the knowledge transfer of the lecturers was stated more than other aspects.

Keywords: Young smart farmer, Guidelines for extension

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

บทนำ

ภาคการเกษตรของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ปัจจุบันภาคการเกษตรของไทยต้องเผชิญปัญหาและความท้าทายนานัปการ เช่น การพัฒนาด้านความรู้ของเกษตรกร ผลผลิตล้นตลาด ต้นทุนการผลิตสูง การขาดแคลนน้ำสลับกับปัญหาอุทกภัย ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนโครงสร้างประชากรที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยในปี พ.ศ.2563 ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่า 12 ล้านคน หรือราวร้อยละ 18 ของจำนวนประชากรทั้งหมด คาดการณ์ว่าในปี 2564 ไทยจะเข้าสู่สังคมประชากรสูงวัยแบบสมบูรณ์ (กรมสุขภาพจิต. 2563) อีกทั้งแรงงานภาคการเกษตรในประเทศไทยมีสัดส่วนลดลง ส่วนใหญ่ยังเป็นคนรุ่นเก่าและมีอายุที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการผลิตด้านการเกษตร (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ.2562)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อทดแทนแรงงานภาคการเกษตร ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยการเพิ่มการจ้างงานในภาคการเกษตรเพื่อรองรับเศรษฐกิจชีวภาพ และยกระดับอาชีพเกษตรกรให้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น มีความภาคภูมิใจในอาชีพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ถึงปัจจุบัน ได้มุ่งเน้นถึงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังแรงงานในภาคการเกษตร และสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนหรือเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพเกษตรกรอย่างมีศักดิ์ศรี (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. 2561, น. 61)

เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เป็น 1 ใน 10 สาขาหลัก ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดเพื่อพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ให้เป็น Smart Farmer กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งมีช่วงอายุ 17 – 45 ปี เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย โดยให้เกษตรกรเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง” และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถด้านการเกษตร ทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุ และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกร โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด จนเป็นเกษตรกรมืออาชีพที่เป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับ ชับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ชุมชนเติบโตทางเศรษฐกิจจากฐานการเกษตรได้ โดยมีเป้าหมายให้ทุกจังหวัดดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ตามโครงการดังกล่าว

จังหวัดบุรีรัมย์มีเกษตรกรเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 – 2563 จำนวน 242 ราย ซึ่งในแต่ละปีจะกำหนดหลักสูตรในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา Young Smart Farmer ในจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่มีศึกษามาก่อน จากความเป็นมาดังกล่าว จึงควรมีการศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลทางสังคม และเศรษฐกิจ ของเกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดบุรีรัมย์ ความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำกระบวนการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดบุรีรัมย์ในปีต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำผลการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่
3. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่
4. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่
5. เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer โครงการเกษตรกรปราดเปรื่อง ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557 – 2563 จำนวน 242 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์โย ยามาเน่ ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 151 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยวิธีจับสลาก เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่มผู้แทนเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นคำถามแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของเกษตรกรรุ่นใหม่ (2) ความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ (3) ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำผลการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ (4) ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (5) ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลจากคณะทำงานเกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (1) สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (2) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (IOC : Index of item objective congruence) เท่ากับ 0.96 และการหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (1) แหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ เท่ากับ 0.929 (2) ความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาเป็นประโยชน์กับเกษตรกรรุ่นใหม่ เท่ากับ 0.896 (3) ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำกระบวนการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เท่ากับ 0.822 (4) ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เท่ากับ 0.946 (5) ปัญหาในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เท่ากับ 0.974 (6) ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เท่ากับ 0.945 การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการวิเคราะห์ SWOT

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์

1.1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 51.7 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 37.97 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรส และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.98 คน มีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 5.55 ปี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

โดยส่วนมากมีประสบการณ์ด้านเกษตรผสมผสาน เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนมากไม่ดำรงตำแหน่งใดๆ ทางสังคม ร้อยละ 70.9 ,เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีอาชีพหลักทำนา และมีอาชีพรองทำไร่ มีจำนวนแรงงานเฉลี่ยในภาคการเกษตร 3.35 คน เป็นแรงงานเฉลี่ยในครัวเรือน 2.27 คน และส่วนมากไม่มีแรงงานจ้าง ลักษณะกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินในการทำการเกษตร ส่วนมากเป็นโฉนดโดยมีพื้นที่ทำการเกษตรเกษตรเฉลี่ย 14.55 ไร่ แหล่งเงินทุนในการทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเงินทุนของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยในภาคการเกษตร 224,238.41 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยในภาคการเกษตร 106,271.52 บาท

1.2 ความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

1.2.1 ความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการสัมภาษณ์ระดับความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย ความรู้ด้านการผลิตพืช ความรู้ด้านการผลิตสัตว์ ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีการเกษตร และความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ในระดับมาก 3 ประเด็นแรก ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ ความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด และความรู้ด้านการผลิตพืช ตามลำดับ รองลงมาเกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ความรู้ด้านการผลิตสัตว์ และความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีการเกษตร ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุประดับความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 151				
ประเด็น	$\bar{x}$	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
1. ความรู้ด้านการผลิตพืช	3.54	1.02	มาก	3
2. ความรู้ด้านการผลิตสัตว์	3.22	1.167	ปานกลาง	4
3. ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรในพื้นที่	3.73	0.993	มาก	1
4. ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีการเกษตร	2.68	1.375	ปานกลาง	5
5. ความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.6	1.135	มาก	2
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.36	1.138	ปานกลาง	

1.2.2 แหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่มีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อสารมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่อออนไลน์มากกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาคือ สื่อกิจกรรม สื่อบุคคล สื่อสารมวลชน และสื่อสิ่งพิมพ์ ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 สรุประดับแหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 151

ประเด็น	$\bar{x}$	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
1. สื่อบุคคล	2.99	1.238	ปานกลาง	3
2. สื่อกิจกรรม	3.59	1.078	มาก	2
3. สื่อสารมวลชน	2.88	1.166	ปานกลาง	4
4. สื่อสิ่งพิมพ์	2.75	1.198	ปานกลาง	5
5. สื่อออนไลน์	3.97	1.166	มาก	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.24	1.169	ปานกลาง	

1.3 ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำผลการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่

1.3.1 ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนา พบว่าทุกกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้
ความคิดเห็นว่ามีประโยชน์ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายมีประโยชน์มากที่สุด
รองลงมาคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 151

ประเด็นความมีประโยชน์	$\bar{x}$	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
1.การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง	3.81	0.852	มาก	3
2.การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3.83	0.903	มาก	2
3.การเชื่อมโยงเครือข่าย	3.92	0.876	มาก	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.85	0.88	มาก	

1.3.2 ความคิดเห็นต่อการนำผลการพัฒนาไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่าเกษตรกร
รุ่นใหม่ นำกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตนเองไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 98.0 ด้านการจัดทำแผนธุรกิจเกษตร และการ
นำกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 97.4 เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม และเรียนรู้จากการดูงาน
อีกทั้งนำกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 100 ด้านความรู้ ดังตารางที่ 4

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 สรุปความคิดเห็นต่อการนำผลการพัฒนาไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 151

ประเด็น	การนำไปใช้ประโยชน์ (ร้อยละ)		อันดับ
	ไม่นำไปใช้	นำไปใช้	
1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง			
1.1 การจัดทำแผนที่กิจกรรม	4.6	95.4	3
1.2 การจัดทำแผนผลิตรายบุคคล	2.6	97.4	2
1.3 การจัดทำแผนธุรกิจเกษตร	2.0	98.0	1
2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้			
2.1 เรียนรู้ผสมผสานร่วมกับพี่เลี้ยง	5.3	94.7	4
2.2 เรียนรู้แบบเผชิญหน้า	4.0	96.0	3
2.3 เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน	2.6	97.4	1
2.4 เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม	2.6	97.4	1
3. การเชื่อมโยงเครือข่าย			
3.1 ด้านความรู้	0.0	100.0	1
3.2 ด้านการใช้เทคโนโลยี	2.0	98.0	5
3.3 ด้านการผลิตสินค้าเกษตร	1.3	98.7	2
3.4 ด้านการแปรรูป	1.3	98.7	2
3.5 ด้านการตลาด	1.3	98.7	2

1.4 ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสภาพแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคล และด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับ รองลงมา ผลเกิดขึ้นในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 5 สรุปผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

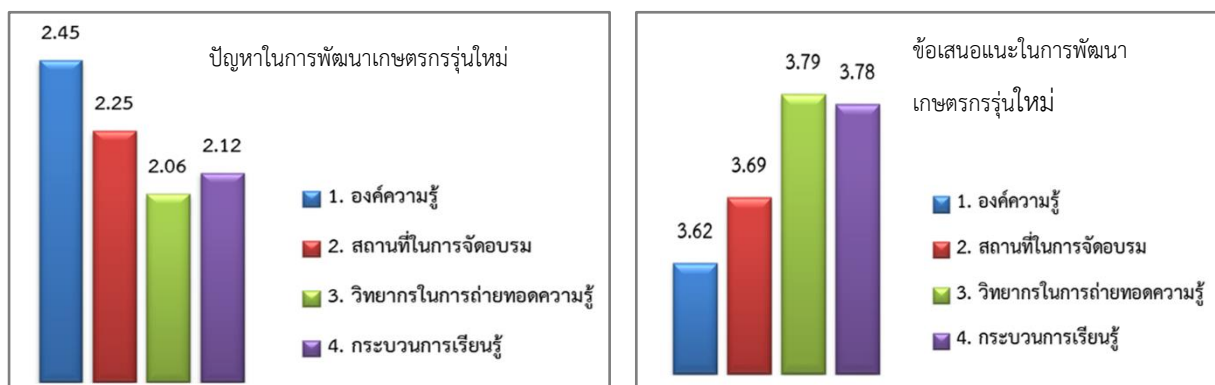
n = 151

ประเด็น	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านบุคคล	4.29	มากที่สุด	1
2. ด้านเศรษฐกิจ	4.03	มาก	4
3. ด้านสังคม	4.05	มาก	3
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	4.23	มากที่สุด	2
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.15	มาก	

6. ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

6.1 ปัญหาในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ระดับคะแนนต่อปัญหาในทุกด้านน้อยทั้งหมด ทั้งด้านองค์ความรู้ ด้านสถานที่ในการจัดอบรม ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ ตามลำดับ ดังภาพที่ 5

6.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ระดับข้อเสนอแนะทุกด้านในระดับมากทุกด้าน โดยด้านองค์ความรู้ ได้แก่ เนื้อหาในการเรียนรู้ ควรตระหนักต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในพื้นที่ สื่อในการเรียนรู้ควรเป็นสื่อที่กระชับ ได้ใจความและน่าสนใจ เป็นต้น รองลงมาคือด้านกระบวนการเรียนรู้มีข้อเสนอแนะว่า กระบวนการเรียนรู้ควรเน้นที่การสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดการเสียสละเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในส่วนด้านวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ข้อเสนอแนะว่า วิทยากรควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผู้จัดอบรมเลือกวิทยากรที่ตรงตามหลักสูตร ควรมีการสร้างเครือข่ายร่วมกับวิทยากรเพื่อเป็นที่ปรึกษา ในการเรียนรู้ และสอบถามปัญหาในเรื่องที่สนใจ และสุดท้ายด้านสถานที่ในการจัดอบรม ข้อเสนอแนะคือ สถานที่อบรมควรคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ ควรมีที่พักเพื่อความสะดวกในการเดินทาง และใช้แปลงเกษตรกรต้นแบบเป็นสถานที่อบรม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

2. ผลการวิจัยจากการสนทนากลุ่ม

2.1 สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

2.1.1 สภาพแวดล้อมภายใน เกษตรกรรุ่นใหม่ระบุว่าสภาพแวดล้อมภายในที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ ประกอบด้วย วิทยากร เจ้าหน้าที่ ผู้เข้าร่วมอบรม กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรในการเรียนรู้ โดยนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน รายละเอียดดังนี้

(1) วิทยากร

จุดแข็ง ได้แก่ มีความรู้ มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจ

จุดอ่อน ได้แก่ ขาดการรักษาวินัยตามกำหนด อีกทั้งบรรยายมากกว่าการปฏิบัติ

(2) เจ้าหน้าที่

จุดแข็ง ได้แก่ การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมอบรม ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ การคัดเลือกวิทยากรมีองค์ความรู้ มีประสบการณ์ การคัดเลือกสถานที่ในการจัดอบรมมีความพร้อมในการจัดอบรม การติดตามผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อให้กำลังใจ และลงพื้นที่ให้คำปรึกษากรณีที่เกษตรกรมีปัญหา

จุดอ่อน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถลงพื้นที่ติดตามให้กำลังใจเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ครบทุกคน

(3) ผู้เข้าร่วมอบรม

จุดแข็ง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมมีองค์ความรู้ที่โดดเด่นหลากหลายด้าน มีความตั้งใจ มีใจรักในอาชีพการเกษตร มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ พร้อมเรียนรู้ และเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เกษตรกรรุ่นใหม่ทุกคนใช้สมาร์ทโฟน สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านช่องทางออนไลน์ได้

จุดอ่อน ได้แก่ เมื่อเกิดปัญหาในการทำการเกษตร เกษตรกรบางคนท้อแท้ และกลับไปทำงานประจำ เครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ในระดับอำเภอยังอยู่ในระดับน้อย เกษตรกรมีความคิดเป็นของตัวเอง

(4) กระบวนการเรียนรู้

จุดแข็ง ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง กิจกรรมการจัดทำแผนที่กิจกรรม ทำให้เห็นการทำการเกษตรของเพื่อนๆ ที่เข้าร่วมอบรม กิจกรรมการจัดทำแผนผลิตรายบุคคล ทำให้วางแผนสำรอง กิจกรรมการจัดทำแผนธุรกิจเกษตร ทำให้สามารถตอบคำถาม สำคัญ คือ ทำอะไร ทำอย่างไร ทำให้ใคร และคุ้มค่าหรือไม่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมเรียนรู้ผสมผสานร่วมกับพี่เลี้ยง นำเอาระบบพี่สอนน้องมาใช้ กิจกรรมเรียนรู้แบบเผชิญหน้า ได้ร่วมลงมือปฏิบัติ กิจกรรมเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เปิดมุมมองในการทำ การเชื่อมโยงเครือข่าย ด้านความรู้ทำให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ด้านการใช้เทคโนโลยี นำเทคโนโลยีเรื่องระบบน้ำโดยใช้โซลาร์เซลล์มาใช้ ด้านการผลิตสินค้าเกษตร การผลิตพืชใช้หลักตลาดนำการผลิต ด้านการผลิตสัตว์ มีการใช้เครือข่ายในการแลกเปลี่ยนความรู้กรณีที่สัตว์เป็นโรค การให้วัคซีนสัตว์ ด้านการแปรรูป ใช้เครือข่ายในด้านการแปรรูปผลิตข้าวสารส่งให้กับโรงพยาบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการตลาด เกษตรกรขายสินค้าเกษตรของตนเองผ่านช่องทางออนไลน์

จุดอ่อน ได้แก่ การจัดทำแผนผลิตรายบุคคลมีความยุ่งยาก และใช้เวลานาน การจัดทำแผนธุรกิจเกษตรไปใช้ในระดับน้อย เนื่องจากเพิ่งเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร และยังขาดต้นทุนในการทำการเกษตร

(5) หลักสูตรในการเรียนรู้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11 The 11th STOU National Research Conference

จุดแข็ง ได้แก่ หลักสูตรตรงตามความต้องการของผู้เข้าร่วมอบรม เน้นการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้ารับการอบรมรู้สึกอบอุ่น เหมือนอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

จุดอ่อน ได้แก่ เนื่องจากสถานการณ์โควิด การดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายทำได้น้อยลง ควรเน้นหลักสูตรการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกษตรกรเกิดความภาคภูมิใจในอาชีพ

2.1.2 สภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย นโยบายงบประมาณ ผู้บริหาร สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม โดยนำมาวิเคราะห์ โอกาส อุปสรรค รายละเอียดดังนี้

(1) นโยบาย

โอกาส ได้แก่ ประเทศไทยให้ความสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยกำหนดการพัฒนาเกษตรกรในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมส่งเสริมการเกษตรได้นำมากำหนดเป็นแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกัน

อุปสรรค ได้แก่ โครงการที่เป็นการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ด้านรายได้ยังไม่เห็นผลชัดเจน การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2) งบประมาณ

โอกาส ได้แก่ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในทุกปี

อุปสรรค ได้แก่ งบประมาณในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่น้อย ขาดงบในการศึกษาดูงาน งบประมาณพัฒนาผลิตภัณฑ์ งบประมาณผลิตภัณฑ์ งบประมาณปรับเปลี่ยนค่าเกษตร

(3) ผู้บริหาร

โอกาส ได้แก่ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

อุปสรรค ได้แก่ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อย การบริหารงานของผู้บริหารงานแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

(4) สภาพเศรษฐกิจ

โอกาส ได้แก่ เกษตรกรมีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายได้เกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถขายสินค้าเกษตรออนไลน์ได้เพิ่มมากขึ้นในสถานการณ์โรคระบาดโควิด - 19

อุปสรรค ได้แก่ ขาดการเก็บข้อมูลการประเมินความสำเร็จของเกษตรกร รุ่นใหม่ในเรื่องรายได้ หนี้สิน ความสุขของเกษตรกรรุ่นใหม่

(5) สภาพสังคม

โอกาส ได้แก่ เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับประเทศ เกษตรกรได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัว และสังคมมากขึ้น

อุปสรรค ได้แก่ ยังขาดการเชื่อมโยงในระดับอำเภอ ในส่วนของการเชื่อมโยงในระดับเขต และระดับประเทศ ยังทำได้น้อย การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่อยู่ในระดับน้อย

2.2 ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2.1 ปัญหาในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

(1) ก่อนการอบรม การประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่รับรู้อยู่ในระดับปานกลาง เพราะจะเห็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหนังสือราชการ ในไลน์กลุ่ม เฟซบุ๊ก บุคคลทั่วไปที่สนใจอาจจะยังไม่สามารถเข้าถึงการรับสมัครเพื่อเข้าร่วมโครงการได้

(2) ระหว่างการอบรม กระบวนการในการอบรม เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความคิดเห็นว่ากระบวนการในการอบรมส่วนของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรรุ่นใหม่ยังน้อย สื่อที่ใช้ในการอบรม เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความคิดเห็นว่าสื่อที่ใช้ในการอบรมยังน้อย ส่วนมากเป็นสื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม

(3) หลังการอบรม เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความคิดเห็นว่าหลังจากที่ผ่านการอบรมแล้วยังไม่สามารถติดตามเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ครบทุกคน

2.2.2 ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

(1) ก่อนการอบรม การประชาสัมพันธ์โครงการและการรับสมัครเกษตรกรเป้าหมาย ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กสำนักงานเกษตร กลุ่มไลน์ และผ่านทางวิทยุ เพื่อเพิ่มช่องทางการรับรู้

(2) ระหว่างการอบรม กระบวนการในการอบรม เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความคิดเห็นว่ากระบวนการในการอบรมควรเน้นให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และหลังจากอบรมเสร็จในแต่ละหัวข้อและควรให้เกษตรกรรุ่นใหม่สรุปผลการเรียนรู้เพื่อเป็นการทบทวน และเพิ่มเติมให้กับผู้เข้าร่วมอบรมบางคนที่ไม่เข้าใจในบางหัวข้อ สื่อที่ใช้ในการอบรม ใช้สื่อที่หลากหลายในการจัดอบรม เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจได้การถ่ายทอดองค์ความรู้ และสามารถนำไปปรับใช้ได้ในกรณีที่ต้องไปเป็นวิทยากรเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับบุคคลอื่น

(3) หลังการอบรม การติดตามหลังการฝึกอบรมควรมีการจัดทำแผนในการติดตามความก้าวหน้าของเกษตรกรในแต่ละปีที่ผ่านมาการอบรมแล้ว เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ อีกทั้งควรจัดอันดับชั้นเกษตรกร เพื่อให้สามารถติดตามและให้คำแนะนำในการส่งเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 แนวทาง ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

(1) ก่อนการอบรม การประชาสัมพันธ์โครงการและการรับสมัครเกษตรกรเป้าหมาย เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ โดยฝากข่าวประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ หอกระจายข่าว และจากเกษตรกรที่เคยผ่านการอบรมแล้ว จากเดิมคือประชาสัมพันธ์ด้วยหนังสือราชการ เฟซบุ๊ก และไลน์

(2) ระหว่างการอบรม เน้นกระบวนการสร้างเครือข่ายให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง จะเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากเกษตรกรรุ่นใหม่ และจากพี่เลี้ยงที่มาร่วมอบรม และเน้นองค์ความรู้ภาคปฏิบัติ ศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อที่ใช้ในการอบรมควรมีสื่อที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ เน้นสื่อที่สามารถหาได้ในชุมชน และเกษตรกรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกรณีที่ต้องไปเป็นวิทยากร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

(3) หลังการอบรม การติดตามหลังการฝึกอบรม ประเมินเกษตรกรรุ่นใหม่ ว่าควรพัฒนาในด้านใด จัดกลุ่มเกษตรกร และติดตาม ให้กำลังใจ พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษา ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพการเกษตร จนเกิดการความยั่งยืนในอาชีพได้

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา มีสิ่งที่ควรอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 51.7 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 37.97 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 45.7 สอดคล้องกับ นลทวรรณ มากหลาย (2557, น.77) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง พบว่า สมาชิกเกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดระยองสองในสามเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 36.93 ปี เกษตรกรรุ่นใหม่ครึ่งหนึ่งจบการศึกษาระดับปริญญา เกษตรกรรุ่นใหม่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 5.55 ปี สอดคล้องกับ นลทวรรณ มากหลาย (2557, น.77) พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีประสบการณ์ทำการเกษตร 5 ปี หรือน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนมากเป็นวัยรุ่นที่มีความสนใจในการทำอาชีพการเกษตร หรือลาออกจากงานประจำ

ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 70.9 ไม่ดำรงตำแหน่งใดๆ ทางสังคม มีตำแหน่งทางสังคมเพียงร้อยละ 29.1 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน รองลงมาคืออาสาสมัครเกษตร สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557 : น.47) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ร้อยละ 69.5 เกษตรกรรุ่นใหม่ ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในสังคม มีเพียงร้อยละ 30.5 ที่มีตำแหน่งในสังคม โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 15.5 เป็นอาสาสมัครเกษตร

ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่มีอาชีพหลักส่วนมากทำนา และมีอาชีพรองส่วนมากทำไร่ สอดคล้องกับ นันทยา ศรีทัดจันทา (2557, น.5) ที่พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ปลูกพืชมากกว่า 3 ชนิด ได้แก่ ข้าว ปลูกพืชแบบผสมผสาน ยางพารา แหล่งเงินทุนในการทำเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เป็นเงินทุนของตนเอง สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557 : น.47) แหล่งเงินทุนมาจากของตนเอง

2. ความรู้และแหล่งความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

2.1 ความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เป็นประเด็นแล้วพบว่ามีความรู้ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการผลผลิต และการตลาด และด้านการผลิตพืช ตามลำดับ รองลงมาคือมีความรู้ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการผลิตสัตว์ ด้านการใช้เทคโนโลยีการเกษตร สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557, น. 93 - 94) พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากหลังการอบรม โดยมีระดับความรู้ อยู่ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ ความรู้ด้านการปลูกพืช การจัดการดิน การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ด การจัดการฟาร์ม การผลิตขยายและการใช้สารชีวภัณฑ์ การตลาด และการวิเคราะห์ SWOT ทั้งนี้เนื่องจากว่าความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละพื้นที่นั้นจะมีระดับความรู้ที่ต่างกันออกไป ตามองค์ความรู้ที่เกษตรกรมีความสนใจในเรื่องที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ สอดคล้องกับ นลทวรรณ มากหลาย (2557)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

พบว่า เปรียบเทียบศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ก่อนและหลังจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความสามารถตามคุณสมบัติเพิ่มขึ้นเกือบทุกประเด็น โดยเฉพาะมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

2.2 แหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่มีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งที่สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อสารมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่อออนไลน์มากที่สุด ได้แก่ Facebook (เฟสบุ๊ก) Youtube (ยูทูบ) Line (ไลน์) สอดคล้องกับ ธีรดา วงษ์กุลละ (2562 , น. 1019) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 4 จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากแหล่งสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีอายุน้อย สามารถเรียนรู้ได้เร็ว โดยเกษตรกรรุ่นใหม่ใช้สมาร์ตโฟนทุกคนซึ่งสามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้ อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศมีราคาถูกลงมีผู้ให้บริการหลากหลายขึ้น

3. ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาและการนำผลการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่

3.1 ความคิดเห็นต่อประโยชน์จากกระบวนการพัฒนา พบว่า ทุกกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความคิดเห็นว่ามีประโยชน์ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายมีประโยชน์มากที่สุด รองลงมาคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557: 93 - 94) พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความพึงพอใจในด้านหลักสูตรการอบรมมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาดูงานในแปลงเกษตรกรต้นแบบ/แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปรับกระบวนการทัศน์สร้างแรงจูงใจ

3.2 ความคิดเห็นต่อการนำกระบวนการพัฒนาไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่นำกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตนเองไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 98.0 ด้านการจัดทำแผนธุรกิจเกษตร และการนำกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 97.4 เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม และเรียนรู้จากการดูงาน อีกทั้งนำกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 100 ด้านความรู้ สอดคล้องกับ ธีรดา วงษ์กุลละ (2561 : น. 55-57) พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในระดับมาก วิชาการจัดทำแผนการผลิตรายบุคคล วิชาการจัดทำแผนธุรกิจด้วย Lean Canvas และวิชาการการเขียนและนำเสนอโครงการ

4. สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

4.1 สภาพแวดล้อมภายใน ที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ รายละเอียดดังนี้

4.1.1 วิทยากร จากการวิจัยพบว่า จุดอ่อนวิทยากรมีประสบการณ์มาก ขาดการรักษาเวลาตามกำหนด อีกทั้งเน้นการบรรยายมากกว่าการปฏิบัติ สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557, น.103 - 104) พบว่า วิทยากรควรจัดให้มีการบรรยาย และการสาธิตจากวิทยากร ปรารถนาเกษตร ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรรุ่นใหม่จะสามารถเกิดการเรียนรู้ได้มากจากสื่อบุคคล และควรเน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีส่วนร่วม และฝึกปฏิบัติจริง

4.1.2 ผู้เข้าร่วมอบรม จากการวิจัย จุดแข็ง คือ เกษตรกรมีความตั้งใจสมัครเข้ารับการฝึกอบรม มีใจรักในอาชีพการเกษตร มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ พร้อมเรียนรู้ และเปิดใจ สอดคล้องกับ มาลีรัตน์ โสอัน (2563 : น.1590) พบว่า เกษตรกรที่ต้องการสมัครเข้าร่วมโครงการด้วยตนเองบางส่วน แต่บางส่วนมาจาก เจ้าหน้าที่อำเภอคัดเลือก ทำให้เกษตรกรบางรายขาดความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดบุรีรัมย์มีการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อรับสมัคร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

เกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ไม่ได้กำหนดเป้าหมายจำนวนให้อำเภอส่งรายชื่อ ทำให้เกษตรกรที่สนใจได้เข้าร่วมโครงการฯ และเกิดการพัฒนา

4.1.3 กระบวนการเรียนรู้ จากการวิจัย พบว่า จุดอ่อนของกระบวนการเรียนรู้ คือ การจัดทำแผนผลิตรายบุคคลมีความยุ่งยาก และใช้เวลานาน การจัดทำแผนธุรกิจเกษตรไปใช้ในระดับน้อย ทั้งนี้ผู้จัดกระบวนการควรวัดศึกษาวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านจัดทำแผนการผลิตรายบุคคลให้กระชับ เข้าใจง่าย และกระตุ้นให้เกิดการนำแผนธุรกิจเกษตรไปใช้ในระดับมาก ด้วยการติดตามอย่างต่อเนื่อง

4.2 สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ รายละเอียดดังนี้

4.2.1 นโยบาย จากการวิจัย พบว่า จุดแข็งด้านนโยบายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ ประเทศไทยให้ความสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยกำหนดการพัฒนาเกษตรกรในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมส่งเสริมการเกษตรได้นำมากำหนดเป็นแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกัน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันแรงงานภาคการเกษตรในประเทศไทยมีสัดส่วนลดลง ส่วนใหญ่ยังเป็นรุ่นเก่าและมีอายุที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการผลิตด้านการเกษตร

4.2.2 สภาพเศรษฐกิจ จากการวิจัย พบว่า โอกาสด้านสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถขายสินค้าผ่านทางออนไลน์ได้เพิ่มมากขึ้นจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด - 19 ทั้งนี้อาจเกิดจากปัจจุบันสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด - 19 ผู้บริโภคเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อสินค้าจากการจับจ่ายในตลาดเป็นผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อ อีกทั้ง ราคาค่าส่งสินค้าปัจจุบันมีราคาถูก

5. ผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรุ่นใหม่พบว่าหลังจากที่เกษตรกรเข้าร่วมอบรมแล้ว ผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาด้านบุคคลมีมากที่สุด คือ มีความภาคภูมิใจในอาชีพ รักและหวงแหนพื้นที่รวมถึงอาชีพเกษตรกร รองลงมาคือด้านสภาพแวดล้อม คือ ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น ลดการใช้สารเคมีที่เป็นพิษต่อสภาพแวดล้อม ตามลำดับสอดคล้องกับ มาลีรัตน์ โสอัน (2563 : น 1587) ได้ศึกษา แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระนอง พบว่า เกษตรกรเห็นด้วยในระดับมากทั้งหมด โดยเฉพาะการมีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร และมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม/สังคม

6. ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

6.1 ปัญหาในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่เรื่องปัญหาในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่นั้น พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ระดับคะแนนต่อปัญหาในทุกด้านน้อยทั้งหมด ทั้งด้านองค์ความรู้ ด้านสถานที่ในการจัดอบรม ด้านกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเพราะสำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ได้ประชาสัมพันธ์โครงการและการรับสมัครเกษตรกรเป้าหมายผ่านช่องทางต่างๆ เช่น หนังสือราชการ กลุ่มไลน์ เฟซบุ๊ก และตั้งคณะกรรมการคัดเลือกบุคคลที่สมัครเข้าร่วมโครงการ เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย โดยให้เกษตรกรเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง” และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” ในส่วนขององค์ความรู้ที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานจะสำรวจความสนใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ในปีนั้นๆ ว่าสนใจเรื่องอะไร และจัดหาวิทยากรที่มีองค์ความรู้ในเรื่องนั้นๆ ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11 The 11th STOU National Research Conference

6.2 ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ระดับข้อเสนอแนะทุกด้านในระดับมากที่สุด ทั้งที่เป็นด้านองค์ความรู้ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ และด้านสถานที่ในการจัดอบรม ตามลำดับ สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of needs theory) ของ Abraham Maslow มาสโลว์ (Maslow, 1954 อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา 2550, น.30) หลักของทฤษฎีนี้ มีว่าความต้องการของมนุษย์สามารถจัดเป็นลำดับขั้นได้ 5 ขั้น ตามลำดับความสำคัญมากก่อนมาหลัง 1) คือความต้องการทางกายภาพ ได้แก่อาหาร น้ำดื่ม ความต้องการที่อยู่อาศัย และความต้องการอื่นๆ ของร่างกาย 2) ความต้องการความปลอดภัย ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงและการป้องกันภัยอันตรายจากสิ่งรอบตัวและจากการทำร้ายจิตใจ 3) ความต้องการที่จะผูกพันในสังคม ได้แก่ ความรัก ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการยอมรับและมิตรภาพ 4) ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นและได้รับการยกย่องจากสังคม ได้แก่ การเคารพนับถือตัวเอง การเป็นตัวของตัวเองและการประสบความสำเร็จ การมีฐานะในวงสังคม การได้รับการยอมรับจากคนอื่นและการได้รับความสนใจจากคนอื่น 5) ความต้องการที่จะประจักษ์ตน ได้แก่ แรงผลักดันที่ทำให้คนสามารถเป็นในสิ่งที่ตนเป็นได้ดีที่สุด ซึ่งรวมถึงการเจริญเติบโต การได้ใช้ศักยภาพของตน อย่างเต็มที่และความสมปรารถนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรรุ่นใหม่

1.1.1 เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรจึงต้องพัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.2 เกษตรกรมีแหล่งความรู้ได้รับจากสื่อออนไลน์มากที่สุด ได้แก่ Facebook (เฟสบุ๊ก) Youtube (ยูทูบ) Line (ไลน์) เกษตรกรควรศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในเครือข่าย

1.1.3 การสร้างเครือข่ายของเกษตรกรในระดับอำเภออย่างน้อยอยู่ เกษตรกรจึงควรจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์เครือข่ายในระดับอำเภอให้เข้มแข็ง เพื่อวางแผนพัฒนาการเกษตรในระดับพื้นที่

1.1.4 การสร้างเครือข่ายของเกษตรกรในระดับอำเภออย่างน้อยอยู่ เกษตรกรจึงควรจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์เครือข่ายในระดับอำเภอให้เข้มแข็ง เพื่อวางแผนพัฒนาการเกษตรในระดับพื้นที่

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1.2.1 เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงควรส่งเสริมและให้ความรู้ตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

1.2.2 เกษตรกรรุ่นใหม่มีองค์ความรู้ที่หลากหลายแตกต่างกัน ทั้งนี้ควรถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อจัดทำกรประชุมประชาสัมพันธ์ เผยแพร่องค์ความรู้ ให้เกษตรกรอื่นที่สนใจ ได้ใช้ประโยชน์เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง

1.2.3 เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในสังคม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีตำแหน่งทางสังคมมากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลทางการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐสู่ชุมชนได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

1.2.4 เกษตรกรรุ่นใหม่ต้องการให้ติดตามหลังจากที่ผ่านการอบรม เจ้าหน้าที่จึงควรมีการวางแผนติดตาม โดยอาจจะแบ่งสายนิเทศ เพื่อเป็นการส่งเสริม สร้างกำลังใจ และให้คำปรึกษา เพราะส่วนมากเกษตรกรรุ่นใหม่มีประสบการณ์ ในการทำการเกษตรยังไม่มากนัก ซึ่งเมื่อเจอปัญหาในการทำการเกษตรอาจจะท้อ และเปลี่ยนกลับไปทำอาชีพอื่นได้

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3.1 เกษตรกรรุ่นใหม่ต้องการสนับสนุนองค์ความรู้ที่เฉพาะด้าน หน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ควรให้การ สนับสนุนองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยการผลิต หาช่องทางการตลาด ตลาดออนไลน์ และการออกพื้นที่เวทีต่างๆ ออกบูธแสดงสินค้า ของหน่วยงาน

1.3.2 หน่วยงานที่ดำเนินโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยนำแผนการ อบรมมาประชุมหารือกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ไปในทิศทางเดียวกัน และไม่ซ้ำซ้อนกับเป้าหมายที่เคยอบรมแล้ว

1.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.4.1 เกษตรกรยังนำองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรไปใช้ระดับน้อย ดังนั้นภาครัฐควรให้ความสำคัญ โดยการจัดสรรงบประมาณ และการบูรณาการหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อให้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงาน ถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลที่สนใจต่อไป โดยเฉพาะเยาวชนและทายาทเกษตรกร ที่สามารถเป็นกำลังสำคัญในภาคการเกษตรต่อไป

1.4.2 เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลหลังจากการอบรมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ภาครัฐควรมีการ กำหนดนโยบายและแผนงานการดำเนินโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยกำหนดแผนติดตาม และมีกิจกรรมทัศนศึกษา ดูงานเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จต่างพื้นที่ต่างจังหวัด กิจกรรมสานสัมพันธ์สม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ เกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็นต้นแบบ (Young Smart Farmer ต้นแบบ) ที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านองค์ความรู้ด้านการเกษตร และแนวคิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นแนวทาง และเป็นต้นแบบในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นอื่นๆ ต่อไป

2.2 ควรศึกษาถึงประเด็นความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในด้านบทบาทของเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริม การเกษตร และความต้องการในการพัฒนาของเกษตรกร เพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2563). *ก้าวอย่างของประเทศไทย สู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ*. สืบค้นจาก

<https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

-
- จิรดา วงษ์กุดเลาะ. (2551). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 4 จังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นลทวรรณ มากหลาย. (2557). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง (วิทยานิพนธ์นันทิยา ศรีทัดจันทา. (2557). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์. (2557). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2550). ทฤษฎีองค์การสาธารณะ .พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลีรัตน์ โส๊ะอัน. (2563). แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในจังหวัดระนอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ. (2562). สถานการณ์สูงวัยกับผลผลิตภาพ และการทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรไทย. สืบค้นจาก https://www.pier.or.th/abridged/2019/13/?fbclid=IwAR1GGvQLYo_bidxILRADj_3jsTWT7W1JDTVzhWXHCkn5KnagOPsxt-1yvfA
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. 2561. ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. (3 rd ed). New Jersey: Prentice hall Inc.